

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра підприємництва та бізнес-технологій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Олена ЖАРУН

(підпис)

«28» серпня 2025

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА НАСЕЛЕННЮ**

Освітній рівень: другий (магістерський)

Галузь знань: I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення

Спеціальність: I10 Соціальна робота та консультування

Освітньо-професійна програма: Соціальне забезпечення та реінтеграція
ветеранів війни

Факультет: економіки і підприємництва

Умань – 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення спеціальності І10 Соціальна робота та консультування освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення та реінтеграція ветеранів війни». Умань: УНУ, 2025. 25 с.

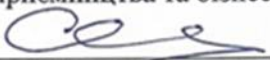
Розробити: к.е.н., доцент Жарун Олена Володимирівна

Жарун О.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри підприємництва та бізнес-технологій

Протокол від 29.08.2025 року № 1

Завідувач кафедри підприємництва та бізнес-технологій: д.е.н., професор Соколюк С.Ю.

(підпис) (прізвище та ініціали)

“29”08. 2025року

Схвалено науково-методичною комісією факультету економіки і підприємництва за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля» ОР «бакалавр»

(шифр,

назва)

Протокол № 1 від 29.08.2025 року

“__29__”серпня 2025 року

Голова

(Мудрак Р.П.)
(підпис)

УНУ., 20205 рік

О. В. Жарун, 2025 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень, назва освітньої програми	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	дистанційна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення	Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність І10 Соціальна робота та консультування	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 150		Семестр	
		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 2	Освітній рівень: <u>другий (магістерський)</u> Освітня програма «Соціальне забезпечення та реінтеграція ветеранів війни»	Лекції	
		26 год.	6
		Практичні	
		26 год.	6
		Асинхронна робота	
		- год.	28 год.
		Самостійна робота	
98 год.	110		
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять та самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 51,1% - 48,9%

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни - Формування ефективної соціальної політики України сьогодні повинно здійснюватися на основі максимально ефективного використання соціальних ресурсів. На сучасному етапі розвитку суспільства соціальна робота розглядається як інтегрований, універсальний вид діяльності, спрямований на задоволення соціально гарантованих та психологічно спрямованих інтересів і потреб людей, перш за все незахищених верств населення. Важливим компонентом розвитку сучасних форм соціальної роботи є соціально- психологічна допомога населенню.

Завдання дисципліни - сформувати у студентів компетенції щодо розуміння змісту соціально-психологічної допомоги населенню, наукового аналізу, об'єктивного наукового підходу до проблем вивчення соціально-психологічної допомоги населенню:

- ознайомити майбутніх фахівців з особливостями соціально-психологічної допомоги населенню;
- сформувати навички узагальнювати кращий досвід соціально-психологічної допомоги населенню і застосовувати їх у власній діяльності;
- сформувати вміння застосовувати сучасний інструментарій соціально-психологічної допомоги населенню в соціальній чи педагогічній діяльності;
- озброїти навичками здійснювати моніторинг і оцінювання стану соціально-психологічної допомоги населенню, що реалізується;
- сформувати вміння розробляти діагностичний інструментарій для визначення соціальних проблем та розробляти проекти різного типу для соціально-психологічної допомоги населенню.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми: вивчення змісту дисципліни базується на освоєнні курсів «Соціальне обслуговування населення», «Соціально-економічний розвиток та соціальна безпека», «Соціальне підприємництво та управління інноваційними проектами», поєднується з вивченням освітніх компонентів «Методологія та

методи соціальних досліджень», «Основи наукової комунікації іноземними мовами», «Програми і проєкти соціального захисту та соціального забезпечення», «Соціальне підприємництво та лідерство».

Вивчення навчальної дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» передбачає формування та розвиток у здобувачів компетентностей і програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення та реінтеграція ветеранів війни» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю І10 Соціальна робота та консультування галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця компетентностей і програмних результатів навчання, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню»

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів навчання	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	ПРН 1	Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань щодо соціального забезпечення, формулювати висновки та рекомендації щодо його впровадження
ЗК 5	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	ПРН 6	Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для розвитку професійних навичок та якостей
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)			
СК 1	Здатність до використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціального забезпечення	ПРН 2	Використовувати сучасні теорії, методологію і методи соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних та прикладних досліджень у сфері соціального захисту.
СК 2	Здатність планувати та здійснювати соціальні дослідження з метою виявлення й аналізу соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп	ПРН 11	Планувати і проводити наукові дослідження в системі соціального захисту населення та висвітлювати їх результати.

	населення.		
СК 9	Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг	ПРН 13	Аналізувати ефективність реалізації соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах напряму діяльності

Методи навчання та засоби діагностики, що відповідають визначеним результатам навчання за навчальною дисципліною «Соціально-психологічна допомога населенню», наведено в табл. 2, 3.

Таблиця 2

Результати, методи навчання та методи контролю за навчальною дисципліною «Соціально-психологічна допомога населенню»

Результати навчання за навчальною дисципліною		Методи навчання	Методи контролю
1	Знання:		
1.1	– теоретичних основ, сутності та принципів проведення соціально-економічного аналізу	лекція, практичне заняття, презентація, робота у групах, інтерактивні методи, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних (написання есе) і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
1.2	- середовища формування стратегій соціально-економічного підприємництва		
1.3	- особливостей соціально-економічного аналізу у процесі стратегічного планування		
1.4	- нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення в Україні;		
1.5	- стратегій та програм регіонального соціально-економічного розвитку України		
2	Уміння/навички:		
2.1	аналізувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем у різних категорій населення;	лекція, практичне заняття, дискусія, аналітична робота, вирішення конкретних задач і ситуацій, самонавчання через Moodle	усне опитування, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних (написання есе) і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
2.2	методів формування програм соціально-економічного розвитку середовища		
2.3	методики аналітичного дослідження підприємницького середовища		
2.4.	аналізу суспільно-економічного		

	значення соціального підприємництва		
2.5.	аналізу стану та розвитку соціальної сфери підприємства		
3	Комунікація:		
3.1	Переконливе донесення до фахівців і нефахівців результатів соціально-економічного аналізу	практичне заняття, дискусія, аналітична робота, вирішення ситуаційних задач	представлення презентацій, розбір ситуаційних задач, виконання аналітично-розрахункових робіт, підсумковий контроль
3.2	Презентація результатів оцінювання та аналізу параметрів підприємства		
3.3	Ведення діалогу про моделі розвитку підприємства з урахуванням результатів соціально-економічного аналізу		
4	Відповідальність і автономія		
4.1	Розуміння особистої відповідальності за результати соціально-економічного аналізу та прийняття управлінських рішень на їх основі	практичне заняття, дискусія, аналітична робота	представлення презентацій, виконання аналітично-розрахункових робіт, підсумковий контроль
4.2	Здатність автономно приймати стратегічні та оперативні управлінські рішення, що впливають на діяльність суб'єктів бізнесу, враховуючи особливості розвитку підприємницького середовища		

Таблиця 3

Методи навчання та методи контролю програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню»

Програмний результат навчання	Метод навчання	Методи контролю
ПРН 1 Використовувати сучасні теорії, методологію і методи соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних та прикладних досліджень у сфері соціального захисту.	Лекція, практичне заняття, аналітична робота, індивідуальні консультації, кейс-метод, мозковий штурм, самонавчання через Moodle	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних(написання есе) і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 6 Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для розвитку професійних навичок та якостей.	Лекція, практичне заняття, дискусія, аналітична	усне опитування, експрес-контроль, тестування, участь у дискусії, виконання індивідуальних(написання

		робота, вирішення конкретних задач і ситуацій, самонавчання через Moodle	есе) і командних завдань, підготовка та представлення презентацій, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 10	Пояснювати та надавати обґрунтовані відповіді населенню щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування.	Лекція, практичне заняття з вирішення професійно орієнтованих задач, мозковий штурм, кейс-метод, самонавчання через Moodle	Усне опитування, тестування, участь у дискусії, виконання аналітично-розрахункових робіт, індивідуальних(написання есе) і командних завдань, презентація планів, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 11	Планувати і проводити наукові дослідження в системі соціального захисту населення та висвітлювати їх результати.	Лекція, практичне заняття з вирішення професійно орієнтованих задач, мозковий штурм, кейс-метод, самонавчання через Moodle	Усне опитування, тестування, участь у дискусії, виконання аналітично-розрахункових робіт, індивідуальних(написання есе) і командних завдань, презентація бізнес-плану, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль
ПРН 13	Аналізувати ефективність реалізації соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах наряду діяльності.	Лекція, практичне заняття з вирішення професійно орієнтованих задач, мозковий штурм, кейс-метод, самонавчання через Moodle	Усне опитування, тестування, участь у дискусії, виконання аналітично-розрахункових робіт, індивідуальних(написання есе) і командних завдань, контрольна (модульна) робота, підсумковий контроль

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти соціально-психологічної допомоги населенню

Тема 1. Понятійні виміри соціально-психологічної допомоги населенню.

Соціальна робота як реалізація соціальної політики, її особливості в перехідний період від тоталітарного до демократичного суспільства. Становлення соціально-психологічної допомоги як напрямку соціальної роботи в сучасному українському суспільстві. Виникнення потреби в соціально-психологічній допомозі населенню. Особливості соціальної допомоги, її види та форми. Особливості психологічної допомоги, її види та форми. Сутнісний зміст соціально-психологічної допомоги. Конституційні гарантії щодо соціального захисту громадян України та проблеми, що виникають на шляху застосування конституційних норм; необхідність унормування питань про соціально-психологічну допомогу в Україні.

Тема 2. Соціальна допомога: основні питання соціальної політики.

Соціальна робота як реалізація соціальної політики. Поняття соціальної допомоги, взаємозв'язок з суміжними поняттями: соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальна підтримка, соціальна допомога. Соціальна допомога, як форма соціального забезпечення населення в Україні. Види та форми соціальної

допомоги. Соціальне обслуговування як процес надання соціальної допомоги. Вибір форми соціальної допомоги. Встановлення критеріїв відбору отримувачів допомоги. Поняття універсальності та вибіркості. Встановлення критеріїв відбору. Комплексний характер проблеми соціальної допомоги. Наукові аспекти розробки інноваційних технологій: діагностика, прогностика; превенція, корекція, терапія; реабілітація, самоефективність на принципах інтегративного, системного підходів.

Тема 3. Психосоціальна допомога і психосоціальна робота.

Психосоціальна допомога як напрямок психосоціальної роботи. Суспільний запит на психосоціальну допомогу населенню. Джерела зовнішнього соціально-психологічного неблагополуччя та внутрішні причини неблагополуччя. Психосоціальна робота як нова галузь прикладної психології. Види психосоціальної роботи. Психосоціальний підхід в соціальній роботі. Інтегративні основи психосоціальної допомоги. Суперечності правової і професійно-етичної бази в діяльності служб соціально-психологічної допомоги. Роль громадських та державних організацій у формуванні політики психосоціальної допомоги та реабілітації клієнтів з груп ризику, постраждалих від насилля, інвалідів, мігрантів та ін. Важливість децентралізації служб соціальної роботи. Розвиток системи психосоціальної допомоги при соціальних службах на державному, регіональному, місцевому рівнях.

Змістовий модуль 2. Форми та види надання соціально-психологічної допомоги.

Тема 4. Мас-медіа та телефон довіри як простір психологічної допомоги.

Екологічність медіа простору: вимоги сьогодення. Мас-медіа як засіб прояву, визнання і виробництва істини, як онтологічний феномен, арбітр буття, коли саме буття набуває масмедійного, віртуального характеру. Вплив мас-медіа в умовах інформаційної війни. Правова просвіта — на сторожі моральності і людяності. Суб'єкти взаємодії. Маніпуляції. Психологічна допомога у просторі мас-медіа. Особливості діяльності Служби Телефонної Екстреної Психологічної Допомоги (ТЕПД). Принципи телефонного консультування. Види, етапи, техніка ведення телефонного діалогу. Організаційні та методичні аспекти діяльності служби «Телефону довіри» в сучасних екстремальних умовах. Контингент та проблематика абонентів «Телефону довіри» в сучасних умовах. Добір і підготовка телефонних консультантів.

Тема 5. Соціально-психологічне консультування безробітних. Соціально-психологічна підтримка безробітних, як один з основних напрямків роботи центрів зайнятості та відділів організації профорієнтації незайнятого населення. Підготовка психолога, соціального працівника до проведення психологічного консультування. Вимоги до особистісних якостей консультанта. Інтерв'ю як основний метод консультування. Етичні принципи і правила роботиконсультанта.

Врахування психологічних особливостей безробітних при проведенні консультування. Особливості психологічного консультування безробітних. Організаційно-документальне забезпечення консультування безробітних у рамках служби зайнятості.

Тема 6. Волонтерство як форма соціально-психологічної допомоги.

Волонтерство, як необхідний ресурс соціального, культурного, економічного й екологічного зростання суспільства. Історія волонтерської роботи в світі. Становлення волонтерського руху в Україні. Провідні тенденції та ключові завдання волонтерського руху. Основні форми волонтерської роботи. Психологічна підтримка волонтерів, що працюють з постраждалими. Проблематика та методи роботи волонтерів, які працюють з різними групами постраждалих. Особливості роботи волонтерів, що працюють із тимчасовими переселенцями. Психогігієнічна та профілактична складова у роботі волонтерів-консультантів «Телефону довіри».

Змістовий модуль 3. Психосоціальна допомога у кризових ситуаціях.

Тема 7. Криза як феномен потреби у психосоціальній допомозі.

Причини та особливості переживання кризових станів у житті людини. Поняття «критична ситуація» і «криза». Характеристика основних типів критичних ситуацій: стресу, фрустрації, конфлікту, кризи. Динаміка кризи, аналіз фаз кризи. Особливості переживання кризи. Типологія кризових станів. Стратегії психосоціальної допомоги у ситуації кризи. Психосоціальна допомога як емоційна, смислова та екзистенціальна підтримка людини або співтовариства у важких ситуаціях, які виникають у ході їх особистісного чи соціального буття. Роль соціального оточення для соціальної підтримки та психосоціальної допомоги. Супровід як особлива форма пролонгованої психологічної і соціальної допомоги – патронажу. Діагностико-аналітичний, власне діяльнісний та контрольно-аналітичний етапи соціально-психологічного супроводу. Кризове психологічне консультування як професійна допомога клієнту в пошуку вирішення проблемної ситуації.

Тема 8. Психосоціальна допомога особистості у кризових ситуаціях. Психосоціальна допомога особистості у кризових ситуаціях.

Криза «зустрічі зі старістю» та особливості психосоціальної підтримки людей похилого віку. Етапи психосоціальної підтримки людей літнього віку. Забезпечення психологічної допомоги в роботі соціальних служб на місцях і територіальних центрів соціальної роботи з людьми похилого віку та інвалідами. Розвиток спектру реабілітаційних програм у кризових центрах соціальної допомоги, притулках-сховищах. Проблеми соціально-психологічної допомоги в установах інтернатного профілю. Психосоціальна допомога при переживанні втрати (смерті) близької людини. Психосоціальна допомога при переживанні горя. Психологічні особливості внутрішньо переміщених осіб: порушення в афективній, когнітивній,

поведінковій сферах. Методи діагностичної і психотерапевтичної роботи з вимушеними переселенцями.

Тема 9. Психосоціальна допомога дітям у кризових ситуаціях.

Феномен сімейного насильства над дітьми. Аналіз поняття «жорстоке ставлення щодо дитини». Типові риси «агресорів». Види насильств щодо дітей та їх ознаки. Наслідки насильства щодо дитини у сім'ї. Наслідки жорстокого ставлення до дітей. Напрямки психосоціальної роботи з дітьми та молоддю. Методи первинної соціальної профілактики насильства в сім'ї. Соціально-профілактична робота з батьками. Особливості психосоціальної допомоги дитині, що пережила насильство. Особливості психосоціальної допомоги дітям з тимчасово переселених родин.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	асинх	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти соціально-психологічної допомоги населенню												
Тема 1. Понятійні виміри соціально-психологічної допомоги населенню	10	4	4			10	10	2	2		3	3
Тема 2. Соціальна допомога: основні питання політики	10	2	2			10	10	2	2		3	3
Тема 3. Психосоціальна допомога і психосоціальна робота	10	2	2			10	10	2	2		3	3
Змістовий модуль 2. Форми та види надання соціально-психологічної допомоги.												
Тема 4. Мас-медіа та телефон довіри як простір психологічної допомоги	10	2	2			10	10				3	7
Тема 5. Соціально-психологічне консультування безробітних	10	2	2			10	10				3	7
Тема 6. Волонтерство як формасоціально-психологічної допомоги	10	2	2			10	10				3	7
Змістовий модуль 3. Психосоціальна допомога у кризових ситуаціях.												
Тема 7. Криза як феномен потреби у психосоціальної	10	4	4			10	10				4	6

допомозі												
Тема 8. Психосоціальна Допомога особистості у кризових ситуаціях	10	4	4			10	10				4	6
Тема 9. Психосоціальна допомога дітям у кризових ситуаціях	10	4	4			18	10				2	8
Усього годин	150	26	26			98	15 0	6	6		28	11 0

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	<p>Тема 1. Понятійні виміри соціально-психологічної допомоги населенню.</p> <p>1. Соціальна робота як реалізація соціальної політики, її особливості в перехідний період від тоталітарного до демократичного суспільства.</p> <p>2. Становлення соціально-психологічної допомоги як напрямку соціальної роботи в сучасному українському суспільстві.</p> <p>3. Сутнісний зміст соціально-психологічної допомоги.</p> <p>4. Конституційні гарантії щодо соціального захисту громадян України та проблеми, що виникають на шляху застосування конституційних норм.</p>	4
2.	<p>Тема 2. Соціальна допомога: основні питання політики.</p> <p>1. Психосоціальний підхід в соціальній роботі. Інтегративні основи психосоціальної допомоги.</p> <p>2. Психосоціальна робота як нова галузь прикладної психології. Суспільний запит на психосоціальну допомогу населенню.</p> <p>3. Роль державних та громадських організацій у формуванні політики психосоціальної допомоги та реабілітації клієнтів з груп ризику, постраждалих від насилля, інвалідів, мігрантів та ін.</p> <p>4. Розвиток системи психосоціальної допомоги при соціальних службах на державному, регіональному, місцевому рівнях.</p>	2
3.	<p>Тема 3. Мас-медіа та телефон довіри як простір психологічної допомоги.</p> <p>1. Екологічність медіа простору: вимоги сьогодення</p>	2

	<p>2. Мас-медіа як онтологічний феномен прояву, визнання і виробництва істини. Вплив мас-медіа в умовах інформаційної війни</p> <p>3. Особливості роботи «Телефону довіри»: завдання, функції, принципи телефонного консультування.</p> <p>4. Організаційні та методичні аспекти діяльності служби «Телефону довіри» в сучасних умовах.</p>	
4.	<p>Тема 4. Соціально-психологічне консультування безробітних.</p> <p>1. Соціально-психологічна підтримка безробітних, як один з напрямків соціально-психологічної допомоги населенню.</p> <p>2. Особливості психологічного консультування безробітних.</p> <p>3. Підготовка психолога, соціального працівника до проведення психологічного консультування.</p> <p>4. Організаційно-документальне забезпечення психологічного консультування безробітних у рамках служби зайнятості</p>	2
5.	<p>Тема 5. Волонтерство як форма соціально-психологічної допомоги.</p> <p>1. Волонтерство, як необхідний ресурс соціального, культурного, економічного й екологічного зростання суспільства.</p> <p>2. Проблематика та методи роботи волонтерів, які працюють з різними групами постраждалих.</p> <p>3. Особливості роботи волонтерів, що працюють із тимчасовими переселенцями. Психологічна підтримка волонтерів</p> <p>4. Психогігієнічна та профілактична складова у роботі волонтерів-консультантів «Телефону довіри».</p>	2
6.	<p>Тема 6. Криза як феномен потреби у психосоціальній допомозі.</p> <p>1. Причини виникнення та особливості переживання кризових станів у житті людини.</p> <p>2. Характеристика основних типів критичних ситуацій: стресу, фрустрації, конфлікту, кризи. Особливості переживання кризових станів.</p> <p>3. Стратегії психосоціальної допомоги у ситуації кризи</p> <p>4. Кризове психологічне консультування як професійна допомога клієнту в пошуку вирішення проблемної ситуації.</p>	4
7.	<p>Тема 7. Психосоціальна допомога особистості у кризових ситуаціях.</p> <p>1. Динаміка стану людей, що зазнали впливу надзвичайної</p>	4

	<p>ситуації, специфіка їх реагування</p> <p>2. Криза «зустрічі зі старістю» та особливості психосоціальної підтримки людей похилого віку та інвалідів.</p> <p>3. Розвиток спектру реабілітаційних програм у кризових центрах соціальної допомоги, притулках-сховищах, установах інтернатного профілю.</p> <p>4. Психосоціальна допомога при переживанні втрати (смерті) близької людини. Методи психосоціальної допомоги при роботі з вимушеними переселенцями</p>	
8.	<p>Тема 8. Психосоціальна допомога дітям у кризових ситуаціях.</p> <p>1. Наслідки жорстокого ставлення до дітей.</p> <p>2. Напрямки психосоціальної роботи з дітьми та молоддю.</p> <p>3. Методи первинної соціальної профілактики насильства в сім'ї.</p> <p>4. Соціально-профілактична робота з батьками.</p> <p>5. Особливості психосоціальної допомоги дитині, що пережила насильство.</p> <p>6. Особливості психосоціальної допомоги дітям з тимчасово переселених родин.</p>	4
	Разом	26

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Тема 1. Понятійні виміри соціально-психологічної допомоги населенню	10
2.	Тема 2. Соціальна допомога: основні питання політики	10
3.	Тема 3. Психосоціальна допомога і психосоціальна робота	10
4.	Тема 4. Мас-медіа та телефон довіри як простір психологічної допомоги	10
5.	Тема 5. Соціально-психологічне консультування безробітних	10
6.	Тема 6. Волонтерство як форма соціально-психологічної допомоги	10

7.	Тема 7. Криза як феномен потреби у психосоціальній допомозі	10
8.	Тема 8. Психосоціальна Допомога особистості у кризових ситуаціях	10
9.	Тема 9. Психосоціальна допомога дітям у кризових ситуаціях	18
	Разом	98

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Теоретичні та практичні положення дисципліни вивчаються здобувачами освіти в процесі роботи над лекційним курсом, участі у практичних заняттях, при виконанні індивідуальних завдань (здобувачами освіти дистанційної форми навчання), самостійній роботі, яка полягає у вивченні та опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури, законодавчих і нормативних актів, виконанні навчальних завдань.

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: лекції-бесіди, робота в мікрогрупах, семінари-дискусії, аудіовізуальний метод, метод «дерева рішень», презентації. Лекції-бесіди – при читанні лекції здобувачам освіти даються питання для самостійного розміркування, що дає змогу зосередити увагу на найбільш важливих проблемах теми, яка вивчається, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням рівня підготовленості та освіти аудиторії. Окрім питань здобувачів освіти, вона допускає викладення ними своєї точки зору з того чи іншого питання. Робота в мікрогрупах використовується з метою є розв'язання дилем, що потребують колективного обговорення. Застосування аудіовізуального методу передбачає використання можливостей Інтернет, теле-, відео-, фото-, аудіо- та інших матеріалів у навчальному процесі. Метод «дерева рішень» використовується з метою зважити переваги і недоліки різних варіантів дій, рішень тощо, аналізуючи та оцінюючи альтернативні варіанти розв'язання проблеми та прогнозуючи наслідки кожного з них.

Самостійна робота полягає в опрацюванні матеріалів лекцій, а також у вивченні та опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури, законодавчих і нормативних актів при підготовці до практичних і семінарських занять та модульного контролю.

Дистанційні технології навчання є однією з форм індивідуалізації освітнього процесу, що ґрунтується на принципах відкритого навчання з широким використанням комп'ютерних навчальних програм різного призначення та створює інформаційне освітнє середовище для передачі веб-ресурсів навчальних дисциплін і взаємодії між учасниками. Дистанційне навчання в Уманському НУ здійснюється відповідно до положення «Про організацію поточного, семестрового контролю та проведення атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій в Уманському національному університеті садівництва». Для забезпечення освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в УНУ і використовується система управління навчанням Moodle. Матеріали курсу «Соціально-психологічна допомога населенню» розміщені на платформі Moodle <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=2375>. В разі запровадження дистанційного навчання проводяться відеоконференції в форматі лекцій або семінарів. Зв'язок здобувачів освіти з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Google Meet, Moodle.

11. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для забезпечення оцінювання здобувачів освіти проводиться поточний (модульний) контроль.

Модульний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань та вмінь здобувачів освіти з того чи іншого модулю.

При контролі систематичності та активності роботи на практичних заняттях оцінюванню в балах підлягають: рівень знань, необхідний для виконання завдань, що передбачені для самостійного опрацювання; повнота, якість і вчасність їх виконання; рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на практичні заняття; результати експрес-контролю тощо.

При контролі виконання самостійної роботи, яка передбачена робочою програмою дисципліни, оцінюванню в балах підлягають: самостійне опрацювання окремих питань; написання рефератів, есе; підготовка конспектів навчальних чи наукових тестів; підготовка реферативних матеріалів тощо.

При виконанні модульних (контрольних) завдань оцінюванню в балах підлягають теоретичні знання і практичні уміння, яких набули здобувачі освіти після опанування певного модуля. Модульний контроль проводиться письмово або з використанням платформи MOODLE у формі тестів.

Повторне виконання модульних контрольних робіт на вищу кількість балів дозволяється, як виняток, з поважних причин за погодженням викладача, який викладає дисципліну, з дозволу деканату факультету.

У разі невиконання певних завдань поточного контролю з об'єктивних причин, здобувачі освіти мають право, з дозволу викладача, скласти їх до останнього практичного заняття. Час і порядок складання визначає викладач.

У разі, коли здобувач освіти не з'явився на проведення модульної контрольної роботи без поважних причин, він отримує нуль балів. Перездача модульного контролю допускається у строки, які встановлюються викладачем.

Знання здобувача освіти з певного модуля вважаються незадовільними, за умови коли сума балів його поточної успішності та за модульний контроль складають менше 60% від максимально можливої суми за цей модуль. В такому випадку можливе повторне перескладання модуля у терміни встановлені викладачем.

З дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» навчальним планом передбачений підсумковий контроль у формі заліку, контроль рівня засвоєння знань і вмінь здобувача вищої освіти в цілому визначається за результатами поточного контролю. Рейтингова сума балів з навчальної дисципліни виставляється як сума набраних балів протягом семестру.

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

В основу рейтингового оцінювання знань закладена спеціальна 100-бальна шкала оцінювання (максимально можлива сума балів, яку може набрати здобувач освіти за всіма видами контролю знань з дисципліни з урахуванням поточної успішності, самостійної роботи, науково-дослідної роботи тощо). Кількість балів, які можна набрати у ході вивчення курсу дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» розподіляються наступним чином:

Поточний контроль.

Максимальна сума балів поточного контролю – 100, які розподіляються наступним чином:

- активність роботи протягом семестру не може перевищувати 64 балів;
- виконання модульних завдань (2 модулі) – не більше 26 балів;
- бали за науково-дослідну роботу – не більше 10 балів.

Об'єктами поточного контролю знань здобувачів освіти є:

1. Систематичність та активність роботи на практичних заняттях;
2. Виконання модульних завдань.

1. При контролі систематичності та активності роботи на практичних і семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на семінарські заняття, правильність вирішення ситуаційних завдань на практичному занятті або написання письмового контролю на семінарському занятті; результати бліц-опитування.

Система оцінювання активності роботи:

- а) відповідь на питання практичного заняття – 1 бал.
 б) змістовні доповнення при обговоренні питань практичного заняття – 1 бал.
 в) бліц-опитування – 1 бал.
 г) вирішення ситуаційних завдань або письмовий контроль – 1; 2 бали.
2. При контролі виконання модульних завдань оцінці підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набули здобувачі освіти після опанування тем певного модуля. Модульний контроль проводиться у вигляді відповідей на тестові питання письмово або з використанням платформи MOODLE.

Система оцінювання виконання завдань модуля: – 1 - 13 балів.

За використання недозволених джерел і підказок здобувач освіти отримує 0 балів.

Бали за додаткову роботу – представлення результатів науково-дослідних робіт: участь у студентських олімпіадах, конкурсах наукових робіт, грантах, науково-дослідних проектах, публікація наукових статей, тез доповіді на конференції – 1-10 балів.

Підсумковий контроль.

Контроль рівня засвоєння знань і вмінь здобувача вищої освіти в цілому визначається за результатами поточного контролю.

12. Розподіл балів при рейтинговій системі оцінювання з навчальної дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» Денна форма навчання

Поточний (модульний контроль)														Наукова підсумковий	вий	Сума	
Кількість балів за змістовий модуль	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3							
	20 балів					20 балів				20 балів							
Теми	T 1	T 2	T 3	T 4	Модульний контроль (5 балів)	T 5	T 6	T 7	Модульний контроль (5 балів)	T 8	T 9	T 10	T1 1	T1 2	Модульний контроль (5 балів)		
Кількість балів за видами робіт, всього:	5	4	3	3		5	5	5		3	3	3	3	3		3	3
в т.ч.: активність на практичних заняттях	3	2	2	2		3	3	3		2	2	2	2	2		2	2
														10	30	100	

виконання самостійно ї роботи	2	2	1	1		2	2	2		1	1	1	1	1				
--	---	---	---	---	--	---	---	---	--	---	---	---	---	---	--	--	--	--

Дистанційна форма навчання

Поточний (модульний контроль)														Наукова робота	Індивідуальне завдання	Підсумковий контроль	Сума			
Кількість балів за змістовий модуль	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3				10					10	30	100
	15 балів				15 балів				20 балів											
Теми	T 1	T 2	T 3	T 4	Модульний контроль (5 балів)	T 5	T 6	T 7	Модульний контроль (5 балів)	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	Модульний контроль (5 балів)	10	10	30	100	
Кількість балів за видами робіт, всього:	2	2	3	3		3	3	4		3	3	3	3	3						3
в т.ч.: активність на практичних заняттях	1	1	2	2		2	2	3		2	2	2	2	2						2
виконання самостійної роботи	1	1	1	1		1	1	1		1	1	1	1	1						1

Поточний контроль.

Об'єктами *поточного контролю* знань студентів є активність і систематичність роботи на практичних заняттях, виконання завдань для самостійної роботи студентів, розв'язання модульних завдань.

При контролі на *практичних заняттях* оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах; активність при обговоренні заявлених на занятті питань; результати бліцопитування та письмового або тестового контролю знань.

Під час контролю виконання завдань для *самостійної роботи* оцінюванню підлягають: правильність і повнота врахування усіх складових завдання; обґрунтованість відповіді.

При контролі виконання *модульних завдань* оцінці підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набули студенти після опанування тем змістового модуля. Контроль проводиться у вигляді відповідей на тестові питання.

Максимальна сума балів поточного контролю з дисципліни «Соціально-економічний аналіз» – 70. Бали розподіляються наступним чином:

1. Систематичність та активність роботи на практичних заняттях оцінюється в 2-3 балів:

а) відповідь / виконання практичних завдань – 1-2 бали:

б) змістовні доповнення при обговоренні питань на практичних заняттях – 1 бал.

2. Виконання окремих завдань для самостійної роботи студентів оцінюється в 1-2 бала.

3. Модульний контроль містить 20 тестів, відповідь на кожен з яких оцінюється в 0,25 балів ($0,25 \times 20$ тестів) – 5 балів.

Бали за додаткову роботу – представлення результатів науково-дослідних робіт: участь у студентських олімпіадах, конкурсах наукових робіт, грантах, науково-дослідних проєктах – 1–10 балів; публікація наукових статей, тез доповіді на конференції – 1–10 балів.

Виконання студентами завдання повинно носити виключно самостійний характер. Тому, за використання заборонених джерел (шпаргалок, засобів зв'язку та ін.) чи підказок студент одержує нульову оцінку. Списування під час контрольних заходів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування.

Підсумковий контроль.

Форма проведення підсумкового контролю з дисципліни «Соціально-економічний аналіз» є комбінованою: передбачає усну відповідь на два теоретичних питання і письмово на розв'язок однієї задачі. Повна та вичерпна відповідь на кожне з питань оцінюється за шкалою від 0 до 20 балів. За правильно розв'язану задачу студент отримує 10 балів.

Загалом під час іспиту студент може отримати 30 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно

82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка «відмінно» (90 – 100 балів). Здобувач має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, які передбачені програмою курсу, засвоїв основну й ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.

Оцінка «добре» (74 – 89 балів). Здобувач повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення й висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, невеликі помилки у розрахунках при вирішенні практичних завдань.

Оцінка «задовільно» (60 – 73 бали). Здобувач засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлені теоретичні питання, припускається грубих помилок при вирішенні практичного завдання.

Оцінка «незадовільно» (менше 60 балів). Здобувач не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не володіє основними методами наукових досліджень при виконанні практичних завдань. Здобувач не допускається до складання іспиту, якщо кількість балів одержаних за результати успішності під час поточного та модульного контролю (відповідно змістовому модулю) впродовж семестру в сумі не досягла 35 балів.

13. Методичне забезпечення

1. Жарун О.В. Методичні вказівки для виконання практичних завдань та самостійної роботи з дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальне забезпечення та реінтеграція ветеранів війни». Умань, УНУ. 2025. 30 с.

2. Жарун О.В. Методичні вказівки для виконання контрольних робіт з дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» для здобувачів

другого (магістерського) рівня вищої освіти дистанційної форми навчання освітньої програми «Соціальне забезпечення та реінтеграція ветеранів війни». Умань, УНУ. 2025. 22 с.

3. Жарун О.В. Електронний навчальний курс для дистанційного вивчення навчальної дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальне забезпечення та реінтеграція ветеранів війни». URL: <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=1910>.

14. Рекомендована література

1. *Акименко Ю. Ф.* Дистанційна психологічна допомога: філософія взаємин консультанта і клієнта / Ю. Ф. Акименко // Проблеми соц. роботи: філософія, психологія, соціологія. - 2016. - № 1. - С. 7-14.
2. *Бондаренко О.Ф.* Психологічна допомога особистості: учб. посібник для студентів ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів) / Худож. оформ. В.Б. Лопарева. – Харків: Фоліо, 2016. – 237 с.
3. *Бочелюк В.Й., Пучина О.В.* Організаційна психологія на підприємстві. К.: ТОВ «КНТ», 2019. 272 с.
4. *Булах І.С.* Консультативна психологія: навч. посіб. / І. С. Булах, І. М. Бушай, В. У. Кузьменко, Е. О. Помиткін, Ю. А. Алексеева; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - К., 2016. - 458 с.
5. *Васьківська С.В.* Основи психологічного консультування / С.В. Васьківська. – К.: Четверта хвиля, 2017 – 256 с.
6. *Гольдштейн А., Хомик В.* Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / Пер. з англ.. В. Хомика. – К.: Либідь, 2017. – 520 с.
7. *Кузікова С.* Основи психокорекції. К.: Академія, 2021. 336 с.
8. *Лагутін В.А.* Практична психологія: основи психологічного консультування / В.А. Лагутін, О.П. Ілларіонова. – Д.: ДУЕП ім.Альфреда Нобеля, 2018. – 160 с.
9. *Легка Л. М.* Організація діяльності психологічних служб [Текст]: навч. посіб. / Л. М. Легка, Л. Г. Семенча. – Львів: Новий Світ - 2000, 2018. – 371 с. – (Вища освіта в Україні).
10. *Любіна Л.А.* Психодіагностика: навч. посіб. – Чернівці: Яворський Н.С. [вид.], 2018. – 276 с.
11. *Максименко С.* Загальна психологія. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.
12. *Панок В.Г.* Психологічне консультування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / В. Г. Панок, І. М. Зварич, Я. В. Чаплак, О. М. Чернописький; ред.: І. М. Зварич, В. Г. Панок, В. М. Радчук; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. -

Чернівці: Рута, 2017. - 272 с.

13. Печій П. Символдрама в кризовій інтервенції / П. Печій // Форум психіатрії та психотерапії. — Том 7. — Львів, 2017.
14. *Подшивалкіна В.І., Дементьєва К.Г.* Соціально-психологічний практикум. Київ: КНТ, 2019. – 104 с.
15. *Попович І.С.* Психологія соціальних очікувань особистості: методологія, теорія і практика: навч.-метод. посіб. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2019. –160 с.
16. Соціально-психологічні основи ділового спілкування : навч. посіб./ Є.І. Бородин, К.В. Комарова, Н.А. Липовська, Т.М. Тарасенко. – Дніпро: ГРАНІ, 2019. 184 с.
17. *Титаренко Т. М.* Кризове психологічне консультування / Т. М. Титаренко. - К. : ГЛАВНИК, 2016. - 96 с.
18. *Тихомирова Є.Б., Постоловський С.Р.* Конфліктологія та теорія переговорів : підручник. Рівне : Перспектива, 2017. 240 с.
19. Фурман А. В. Історія соціальної роботи [Текст] : підручник / А. В. Фурман, М. В. Підгурська. - К. : Академія, 2018. - 160 с.
20. Фурман А.А. Психологія особистості : ціннісно-орієнтаційний вимір : [монографія]/ А.А. Фурман. – Одеса: ОНПУ; Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 312 с.
21. Фурман О. Громадянська відповідальність особистості як предмет психологічного дослідження / Оксана Фурман // Психологія і суспільство. – 2015. – №1. –С. 65-91.
22. *Цимбалюк І.М.* Психологічне консультування та корекція. Навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. – К.: Видавничий дім „Персонал”, 2019. – 544 с.
Чала Ю.М. Психодіагностика: навч.посіб. Харків: Панов А.М., 2018. – 245 с.
23. *Чалдині Р.* Психологія впливу; пер. з англ. М. Скоробогатова. Харків:Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 352 с.
24. *Шевченко Н.Ф.* Індивідуальне психологічне консультування: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Н. Ф. Шевченко; Запоріж. нац. ун-т. - Запоріжжя: ЗНУ, 2016. - 197 с.
25. *Щотка О.П.* Гендерна психологія: навч. посіб.– Ніжин: ВидавецьПП Лисенко М.М., 2019. – 358с.
26. *Gelso C.J., Williams E.N., Fretz B.* Counseling Psychology (3rd ed.).Washington, D.C.: American Psychological Association, 2017.
27. *Michael A. Forrester, Cath Sullivan.* Doing Qualitative Research in Psychology: A Practical Guide. SAGE Publications Ltd; Second edition, 2019. 376 p
28. *Moodley, Gielen, Wu.* Handbook of Counseling and Psychotherapy in anInternational Context. New York: Routledge, 2018.

15. Інформаційні ресурси

35. Google Scholar – пошукова система, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін. URL : <https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>
36. Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. URL : <http://www.rada.gov.ua>.
37. Законодавство України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/a>
38. Кабінет Міністрів України : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
39. Міністерство економіки : офіційний веб-сайт. URL : <http://surl.li/azjkr>
40. Міністерство фінансів України: офіційний веб-сайт. URL : <https://www.mof.gov.ua/uk>
41. Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbu.gov.ua/>
42. Національний Банк України : офіційний сайт. URL : <http://www.bank.gov.ua>.
43. Репозитарій Уманського національного університету садівництва. URL : <http://lib.udau.edu.ua/?locale=uk>

16. Перезарахування та визнання результатів навчання

Перезарахування та визнання результатів навчання з дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню» або окремого її елемента відбувається відповідно до [Положення про порядок визнання в Уманському національному університеті садівництва результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті](https://www.udau.edu.ua/ua/file/4n0x) (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/4n0x>).

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання в неформальній та інформальній освіті (курси навчання в центрах освіти, курси інтенсивного навчання, семінари, конференції, олімпіади, конкурси наукових робіт, літні чи зимові школи, бізнес-школи, тренінги тощо) в обсязі, що загалом не перевищує 25 % освітньої програми.

17. Політика академічної доброчесності

У процесі навчання з дисципліни «Соціально-психологічна допомога населенню», студенти повинні дотримуватися встановлених правил академічної доброчесності, визначених Кодексом доброчесності Уманського національного університету садівництва (<https://www.udau.edu.ua/ua/file/4dH7>). При підготовці рефератів, виконанні індивідуальних науково-дослідних завдань, а також під час проведення контрольних заходів очікується, що всі роботи подані студентами будуть їхніми оригінальними дослідженнями та міркуваннями.

Будь-які види порушення академічної доброчесності, зокрема плагіат, неправомірне використання чужих ідей, фальсифікація даних чи співучасть у таких діях, є абсолютно неприпустимими і не толеруються. Виявлення ознак академічної недоброчесності у письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від обсягу порушення.

З метою запобігання порушенням і підвищення якості академічних робіт, студентам настійно рекомендується користуватися належними академічними

ресурсами та інструментами для перевірки робіт на плагіат, а також звертатися за консультаціями з питань правильного цитування і академічного письма.